

Naslednja naloga društva je spremljanje domačega etnološkega tiska in prirejanje diskusij ob izdaji publikacij. Večjo skrb bo potrebno posvetiti izdajanju etnoloških del, zato je bila izvoljena **tiskovna komisija**, ki jo sestavljajo: dr. Slavko Kremenšek, dr. Niko Kuret, dr. Boris Kuhar, dr. Angelos Baš in Naško Križnar.

Skupščina je potrdila, da se bosta letošnjih zveznih kongresov na društvene stroške udeležili kot študentski prestavnici Mira Omerzel (kongres Zveze društev folkloristov) in Irena Kunčič — Keršič (posvetovanje Zveze etnoloških društev).

Dr. Niko Kuret je udeležence skupščine seznanil, da bo septembra redakcija časopisa Demos v Ljubljani. Čeprav sredstev še ni, upajo, da bodo pravočasno odobrena. Sestanek bo organiziral ISN SAZU.

POLEMIKA

POROČILO S POMISLEKI

Gre za predavanje dr. M. Goloba, ki ga je imel 30.3.1977 na Filozofski fakulteti v okviru ljubljanske podružnice slavističnega društva. Razmišljanje o usodi ljudskega reka na podeželju danes je slaviste lahko zadovoljilo toliko, kolikor je referent pač segel na področje besednega ustvarjanja. Čeprav je predavatelj izhajal prav iz besednega ustvarjanja, so bila njegova splošna metodična razmišljanja bolj namenjena etnologu ali sociologu kot slavistu. In prav o tej strani predavanja bi rad napisal par besed.

Avtor — sociolog se ukvarja s človekom v času in prostoru, raziskuje življenje in silnice, ki človeka na podeželju oblikujejo, išče mesto človeka v tem okolju in zasleduje spremembe, za katere je sprejemljiv podeželjan in ki oblikujejo njegovo mišljenje, življenske navade in stopnjo miselne, kulturne ter jezikovne razvitosti. Dr. Golob je sam „terenec“, svoja spoznanja oblikuje šele po temeljitem terenskem delu, ki se loči od ustaljenega terenskega dela etnologa ali folklorista, saj zavrača vsakršno „izpraševalno“ metodo, odklanja intervjuje ali vprašalnice, sploh pa odločno zavrača snemanje z magnetofonom ipd. Sam pravi, da uporablja na terenu metodo parafraze; z njo skuša prodreti v skrivnosti in dejstva, ki jih raziskuje. Preden je dr. Golob razložil metodo parafraze, je v anekdotični pripovedi opisal svoje terensko delo s prebliski in strokovno literaturo in prakso nekdanj in danes. Odklonil je vse od folklorizma in strukturalizma do nove antropologije. Po v začetku nejasnem prikazu metode parafraze smo iz njegovih primerov in v diskusiji spoznali, da je dr. Golob pri terenskem delu pristaž observacijske metode z aktivno udeležbo, pri kateri se vse odvija čisto spontano. Metoda parafraze, ki je pomagalo obsevacijski, temelji, na tem, da se ljudem določenih pokrajin približuje in jih spodbuja z besedami, reki, toposi, pregovori iz drugorazredne literature in avtorjev določene pokrajine ali kraja, ki ga raziskuje. V stalnem stiku z ljudmi navaja gesla, misli in rekla teh avtorjev (ki so največkrat domačini) in opazuje, kakšna je reakcija na te rečenice. Ljudje skoraj vedno reagirajo, toda zelo različno, zato dr. Golob njihove odgovore sistematizira v več skupin, kot npr. v parafrazo veselega, žalostnega ali kakršnegakoli odziva (če parafraziram dr. Goloba), pač glede na reakcijo človeka. Metoda parafraze se mu je že razrasla v cel sistem, zato ločuje odgovore tabelarično in shematično bolj primerno za pravnika kot pa za družboslovca, ki se ukvarja s človekom v prostoru in času. Metoda parafraze mu omogoča vpogled v miselni in doživljajski svet človeka. Za celovitost prikaza življenjskih situacij in človeka v njih je njegovo raziskovanje logično usmerjeno na vse plasti podeželjanov. Z metodo parafraze spodbuja vse od bogatih kmetov, posestnikov do „sončne uprave“, kot sam imenuje pijančke, nemaniče in lenuhe, ki jim je gostilniško parlamentiranje edini poklic. Vso to pisano paleto socialnih plasti dr. Golob opazuje, se ji prilagaja, jo „izziva“ z naučenimi citati iz večerniške ali „mazaške“ literature, svoja spoznanja pa si beleži kasneje, navadno zvečer, pač takrat, ko je sam. Ljudem sicer pove, zakaj je v njihovem kraju, toda nič jih ne sprašuje in anketira, nič si ne beleži in ne poizveduje, ker so

po njegovem vse to le zavore pri terenskem delu. Vprašanja sama zanj nimajo prevelike vrednosti, ker se večina ljudi na zastavljena vprašanja tako ali tako zlaže, si izmišlja zgodbe, celo ljudska besedna ustvarjalnost postane „nepristna“.

Ob tem malce patetičnem in vzvišenem pribijanju svoje resnice in metode se je vsaj v meni podrla vera v njeno univerzalnost, ki me je navdajala na začetku Golobovega predavanja. Priznam, da sem bil vesel, ker je pokazal na nekatere nove in sodobnejše prijeme pri terenskih raziskavah, toda Golobova v začetku prepričevalna in obetajoča metoda se je spremenila v antimetodo tisti hip, ko jo je hotel posplošiti tudi na etnologijo in folkloristiko. Verjamem, da je raziskovalni postopek, ki si ga je izbral avtor, ne samo zadosten, ampak za sociološki pristop k problemom človekovega žitja in bitja tudi odličen. Dr. Golob ne raziskuje niti materialne kulture, šege in navade mu niso cilj raziskovanja, ljudska duhovna kultura mu je samo orientacijsko znamenje, ko sledi človeku in njegovim življenjskim reakcijam, prilagajanju in oblikovanju miselnega ustroja in življenjskih norm. Dr. Golob nas je razočaral torej s tem, da metodo, ki se kaže kot uspešna v socioloških raziskavah, vsiljuje tudi drugim humanističnim vedam in če te ne prišejejo nanjo, so rezultati drugih iskanj samo izguba časa. Taka znanstvena ozkost je odbijajoča. Sicer pa nam je Dr. Golob odpiral izredne možnosti učinkovitega terenskega pa tudi internega inštitutskega dela. Žal smo te možnosti bolj zaslutili, ker je bilo predavanje tudi iz objektivnih razlogov presplošno, saj ni šlo za metodološko predavanje, ampak bolj za prikaz današnje jezikovne in miselne gibčnosti slovenskega podeželja. Kolikor so sploh prodrli metodološki problemi, je to zasluga diskutantov — folkloristov, ki sta speljala vodo na svoj mlin in odvezla besedo maloštevilnim slavistom, ki jim je bilo predavanje v prvi vrsti namenjeno. Kot slavist sem bil s predavanjem več kot zadovoljen, kot folklorist, ki delam na terenu, pa sem ostal nepotešen. Želim, da bi kdaj tudi etnološko društvo povabilo predavatelja, da bi lahko razčistili konkretne metodološke probleme, ki so zadnji sredo v marcu v slavističnem društvu logično izzveneli kot balast.

Marko Terseglav

NA LASTNI ZEMLJI TUJKA

Televizijski „Pogovori o glasbi“ dne 9. februarja 1977 ob 18.45 uri (Glasba, človekova spremljevalka od zibel do groba) je spet potrdila presunljivo spoznanje, ki ni novo: naša mladina (sodelovali so torkat celjski dijaki) priznava, da ljudske pesmi ne pozna. Ne pozna je in zato tudi ne poje. Človek bi dejal, da bi to spoznanje moralo alarmirati našo kulturno politiko, naše pedagoške kroge — ne vem, koga še vse. Nič takega. Tako se pred našimi očmi dogaja, da del naše kulturne dediščine, ki nam je bil zmerom v ponos in veselje, danes nespoznan tone v pozabo. Če ga namreč mladina ne sprejme, mu ni rešitve. Pač: ljudska pesem se še oglašča s koncertnih odrov, slišimo jo — celo — v radiu in in televiziji, spravili smo je nekaj na ploščo. Toda mladina je ne poje. dostikrat ji niti do zavesti ne prihaja, da obstaja, da je nekoč spremljala slovenskega človeka „od zibel do groba“ in da bi jo mogla — nisem zapisal: morala — peti. Res je, pred nekaj leti sem doživel nekaj lepega. Skupina mladih ljudi se je vračala iz hribov in je v avtobusu vso pot prepevala: same ljudske, domače pesmi, lepo, diskretno, nevsiljivo, brez kričanja. In nobene popevke. Spomnil sem se pri tem svojih gimnazijskih let, ko smo višješolci v celjski gimnaziji vsak odmor porabili za petje — piano, pianissimo — v kotu na hodniku. Naše lepe stare pesmi! Etnomuzikologi pač še vedno zapisujejo pesmi po našem podeželju, čuda je še ohranjenega med starimi ljudmi, arhivi so polni, že pred nekaj leti so hranili nad 30.000 zapisov. Toda to je mrtvo blago. Ni bilo tako napak, ko je nekoč dejal: Deset pesmi, ki jih ljudje pojo, več velja kakor sto pesmi v arhivu. Za sedanje stanje ne iščimo krivde pri mladini. Na enega izmed krivcev so pokazali dijaki sami: na šolo, ki „ne utetne“ posvetiti nekaj skrbi tudi ljudski pesmi. Toda šola ni edini krivec. Vprašujem se, ali, kako in koliko se briga za ljudsko pesem naša mladinska organizacija. Kaj pa naša mladina sliši dan na dan v radiu in televiziji? Popevke, ki največkrat niso vredne primerjave z najskromnejšo ljudsko pesmijo! (Pohvalno izvemam jutranji radijski program.) Ali se res nič ne more upreti tej poplavi bledečino-sentimentalnih ali zlagano „filozofskih“ besedil, ki so daleč od vsake „poetičnosti“, temu (ne)organiziranemu šundru, ki mu pravijo „glasba“? Kako naj mlad človek sredi tega vsiljivega rock — in pop — ovstva sliši zlahke viže naših ljudskih pesmi? Naša RTV bi bila dolžna, da v svojem

programu misli na mlade ljudi, na vpliv, ki ga ima nanje njena programska politika, ne pa da jim spredaj in zadaj ponuja same popevke (celo v oddajah „Mladi mladim“!), ko lansira in forsira vsak dvomljiv in negodni novi „ansambel“, ki se ji pride ponujati in ko — naposled — vlačí v program pevke in pevce, ki ne po svojem glasu ne po svojem pevskem znanju ne zaslužijo tega imena. Kako naj se mladi ljudje skozi to razglašeno in kričavo goščavo prebijajo do plemenitega petja, do neminljive lepote naše ljudske pesmi? Tu je treba nekaj ukreniti, kazalec je že mimo dvanajste ure!

Niko Kuret

POROČILA, NOVICE

Velika in močna tradicija finske folkloristike izhaja iz „Finskega literarnega društva“ (Nadaljevanje iz Glasnika SED 16/1976, št. 1, 16—17)

Leta 1831 je bilo ustanovljeno Finsko literarno društvo, ki mu je botrovalo dvanajst visokošolskih učiteljev, diplomantov helsinške univerze, kar je bilo odraz duha tega časa. Eden izmed praktičnih nagibov je bila potreba po tiskanju folklorne gradiva, ki ga je zbral Elias Lönnrot. Le-ta je bil tudi izbran za prvega tajnika društva. Že od samega začetka se je organizacija imenovala Suomalaisen Kirjallisuudun Seura (Finska literarna družba ali društvo), znana na kratko kot SKS. Društvo je bilo zelo demokratičnih načel in je povabilo k članstvu vse sloje, od leta 1846 tudi ženske. 16. marec, kot obletnica smrti Henrika Gabriela Porthana, velikega učenjaka in domoljuba, je bil izbran za vsakoletno slavje te, za Finsko izredno važne ustanove. V društvu lahko sodelujejo tudi tujci, če izpolnjujejo določene pogoje.

SKS je v mnogočem pripomoglo k ustanovitvi finske države in utrditvi nacionalne kulture, saj je Finska, ki je bila pretekla stoletja podjarmljena, morala dokazati, da ima svojo kulturo, tradicijo in narodno samobitnost. Ni naključje, da je to društvo še danes močan organizacijski center tim. narodnih znanosti. Še vedno je njegova glavna naloga povečevati osrednje folkloristične arhive, vzdrževati znanstveno knjižnico in izdajati znanstveno literaturo o finskem jeziku in kulturi.

Folkloristični arhivi Finskega literarnega društva
Zgodovinski pregled

Zanimanje znanstvenikov za finsko ljudsko pesništvo se je pod vplivom zgodnjih romantičnih tokov pričelo proti koncu 18. stoletja v krogu zgodovinarja Gabriela Porthana in njegovih učencev. Žal je bilo veliko do takrat zbranega gradiva uničenega v požaru, ki je popolnoma opustošil stari del mesta Turkuja 1827. Uničen je bil tudi rokopis za veliki finski slovar, ki ga je zapustil njegov prijatelj Christfrid Genander.

Ustanovitev že omenjenega SKS je bil izredno važen dogodek. Društvo je močno povečalo zanimanje za finsko kulturo in jezik in se zavzelo za raziskovanje podeželja in njegovih tradicij. Temeljna naloga je bila že takrat zbirati in usmerjati folkloristično gradivo, ustanavljati arhive in utrditi raziskovalno delo v prihodnosti. V 135 letih je društvo zraslo v znamenit raziskovalni inštitut.

Osnova zbirke je gradivo, ki so ga zbrali Lönnrot, A. I. Arwidsson, Reichold von Becker, C. A. Gotlund in Z. Topelius starejši iz Turkuja v obdobju romantike. Zbiranje se je močno povečalo, ko je l. 1935 izšla „Kalevala“, najpomembnejša finska nacionalna pesnitev. Na začetku je zanimanje veljalo kajpada ljudski pesmi, predvsem pa slehernemu gradivu, ki bi se navezovalo na Kalevalo, saj so takrat mislili, da je nekoč obstajala kot popolna epska pesnitev. L. 1840 so izšle ljudske pripovedke. Ustanovili so denarne fonde za podporo zbiralcem, ki so jih poslali na različne kraje dežele, da bi zbirali ljudske pravljice. Erik Rudbeck (Eero Salmelainen) je uredil v letih 1852—1866 obširno delo Suomen kansan Satuja ja Tarinoita (Finske ljudske pravljice in legende). Leta 1850 se je pričela akcija, ki se je kasneje izkazala za izredno plodno: časopisi so pričeli nagovarjati javnost, da bi se pridružila aktivnemu zbiranju in v odgovor so pričeli pošiljati gradivo ljudje iz vse Finske ne glede na sloj in izobrazbo.

V zadnjih desetletjih preteklega stoletja so spremembe v znanstveni misli pripeljale k geografsko—zgodovinski metodi raziskovanja. Kalevalo so pustili ob strani in pričeli zapisovati vso ljudsko poezijo. Sicer so izdali zbirko pesmi in inkantacij pod naslovom „Kalevan Toisinot“ (Različne Kalevale), a tej je sledila „Suomen Kansan Vanhat Runot“ (Stare pesmi finskega ljudstva). Ustanovitelj „finske“ metode je bil Julius Krohn, razvil pa jo je njegov sin Kaarle Krohn. Posebno pomembna so bila potovanja zadnjega v letih 1881—85, na katerih je zbiral folkloristično gradivo: več kot 18000 različnih naslovov od ljudskih pripovedk, legend, pesmi, inkantacij, vraž do magije ipd. K. Krohn je organiziral mrežo informatorjev, ustanovil je stalno telo za urejanje nabranega materiala in pozival javnost k sodelovanju ter uvedel nagrade za zbiralce. L. 1883 je tisk pozval ljudstvo, naj pošilja stare ljudske pesmi, pregovore, uganke, pripovedke, itd. SKS. Krohn je izdal l. 1884 vodič za zbiranje ljudskih pravljic (65 strani). Dodana so bila tudi navodila za zbiranje ljudske magije. Med priročniki velja omeniti še „Ohjelma suomalaisen kansanrunouden keräjälle“ (Program za zbiralce finske folklore), ki je bil tiskan in množično razdeljen l. 1903 in ponovno tiskan v razširjeni verziji l. 1923. Študentska zveza Häme in nekatere druge študentske organizacije (te so še danes na Finskem izredno močne) so izdajale od l. 1913 dalje podobne knjižice. Ducat kvestionarjev, ki so bili napravljeni za različna področja, je izšlo v časopisih „Kotiseutu“ (Domači okraj) in „Antero Vipunen“. (8 številjk je uredil Väinö Salminen).

Poleg posameznikov so pričele sodelovati v zbiranju tudi razne vzgojne ustanove, mladina in kulturne organizacije. Na prelomu stoletja so odhajali zbiralci ob denarni pomoči tudi na območja zunaj matične države, tja, kjer se je govorila finščina: v južno in severno Vzhodno Karelijo; področja, ki so pripadala Rusiji že od nekdanj, hodili pa so tudi v finska naselja v centralni in severni Švedski in ob arktični obali Norveške. SKS je poslala znanstvenike tudi v Estonijo. Zbrano gradivo je bilo poklonjeno estonskim arhivom, ko je dežela postala neodvisna. Najpomembnejše estonsko gradivo pa so prenesli kot kopije v finske arhive.

Največji zbiralec vseh časov je bil Samuli Paulaharju, učitelj v osnovni šoli in kasneje očitelj obrti in risanja v šoli za gluhoneme. Vlada mu je podelila naslov častnega profesorja. V dobrih 40 letih je zbral okrog 80.000 zaokroženih celot različnih podatkov skupaj s tisoči fotografij, risb in stotinami obširnih etnoloških opisov.

L. 1926 se je na pobudo Toiva Okkole organiziralo veliko tekmovanje za zbiranje iger med šolskimi otroci, prvo te vrste do takrat. Dobili so 129000 opisov, od katerih je bilo 79000 natančnih diskripcij iger in športov.

L. 1931 je postal funkcionar SKS Martti Haavio in bil njegov prvi skrbnik od 1934 do 1948. leta. Bil je profesor finske in primerjalne folklore na univerzi v Helsinkih v letih 1949—56, ko je postal član akademije.

Pomagal je do novega razcveta folkloristične aktivnosti in istočasno postavil delo v arhivih na nove tirnice. Arhivi so dobili zdaj neodvisen položaj s lastnim osebjem, katerega izključna dolžnost je bila povečati kolekcije in jih pripravljati znanstvenikom bolj dostopne. Ko so l. 1935 praznovali stoletnico Kalevale, so priredili tekmovanje za zbiranje gradiva iz bolj zanemarnjenih področij. Odziv je bil tako velik, da je celo spremenil vrsto konceptov o folklori. Zbrali so 133.000 opisov z različnih področij. Število informatorjev se je povečalo čez tisoč. Tiskali so nove vodiče za zbiranje legend in lokalnih šeg. Haavio je v letih 1936—39 uredil časopis „Kansantieto“ (Folklor), ki je služil za povezavo nove zbiralne mreže. Da bi jo utrdili, so potovali znanstveniki tudi sami: Haavio, Lauri Simonsuuri, Jouko Hautala, etc.

L. 1953 so s pomočjo finskega radia organizirali tekmovanje, na katerem so zbrali okrog 20.000 ljudskih pesmi in melodij. Naslednje tekmovanje, na katerem so zbrali praznične šega Karelije, je bilo leta 1956. V ta namen je Hautala izdal nekaj vodičev. L. 1957 je bil tekmovanje, na katerem so zbrali primere ljudskega humorja na rovaš sosedov. Novo zbiralno akcijo so izvedli l. 1961. Spet so bile v ospredju pravljice in legende. Vodiča je napisal Lauri Simonsuuri. Sledilo je zbiranje ljudskih iger leta 1962. Zadnja leta je mnogo tovarn in podjetij ter sorodnih organizacij priredilo tekmovanja v zbiranju pregovorov, legend, ljudske medicine ipd. v sodelovanju z arhivom. Časopis za spraševanje (z vprašalnici) je bil v ta namen tiskan dvakrat letno od leta 1961 (Kansantieto). Zdaj obstaja nova mreža informatorjev, ki šteje okrog 1200 ljudi, 300 ljudi je aktivnih zbiralcev, ki delajo